

Bazsa György

■ Debreceni Egyetem

Cím vagy minőség?

Az Országgyűlés a múlt évben hazánkban is rendszerbe iktatta az alkalmazott tudományok egyeteme felsőoktatási intézménytípusát, aminek közismert angol elnevezése: *university of applied sciences*, néha *polytechnic*. Ez a kategória számos országban régóta létezik: Németországban 18, Ausztriában 21, Svájcban 8 ilyen van – (*Fach*)*hochschule*, Hollandiában 41 – *hogeschool*, Finnországban 25 – *ammattikorkeakoulu* néven. Ott az intézményi honlapokon az anyanyelvi és az angol elnevezés együtt jelenik meg, egyértelműen jelezve az intézmény kategóriáját. Természetesen vannak különbségek az egyes országok gyakorlata között. A finn példa tömör és világos megfogalmazását adja a többiek gyakorlatának is: „Az alkalmazott tudományok egyetemei szakembereket képeznek a munkaerőpiac igényei szerint, és elsősorban az oktatást és a régiót támogató kutatást-fejlesztést-innovációt folytatnak.” (<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/?lang=en>)

Ehhez hasonló megközelítés olvasható a *Fokozatváltás a felsőoktatásban* című kormánydokumentumban (2014): az alkalmazott tudományok egyeteme professzionális képző intézmény, mely elsősorban a gazdasági-társadalmi igények kielégítésére, a tudás hasznosítására fókuszál, térségi hatású képzési, esetleg szakképzési funkciókkal.

A felsőoktatási törvényben nincs eligazító funkcionális meghatározás. Annak szövege a három hazai felsőoktatási intézménytípus, az egyetem, az alkalmazott tudományok egyeteme és a főiskola között az alap- és mesterképzési szakok (8+6, 4+2, 0+0), a duális képzési szakok (0, 2, 0) minimális száma, a doktori képzés és fokozat odaítélés joga (igen, nem, nem), a tudományos fokozattal bíró oktatók minimális aránya (60%, 45%, 33%) alapján tesz különbséget. Csak az utóbbi két elem tekinthető minőségi mércének, a szakok előírt száma csak mennyiségi kritérium. A doktori képzés joga egyértelműen minőséget tükröz, de a magyar felsőoktatás egészére érvényes kb. 70%-os oktatói minősítettség fényében a 45%-os, illetve 33%-os minimum már aligha. Az eddigi egyetemeken működnek doktori iskolák, de sokuknak a fentieknél kevesebb szakja van, ezért az utóbbiakkal a törvény kivételez. Az új egyetemi kategóriához viszont nem kell doktori képzés, a főiskolához pedig szinte semmi, így aztán meglehetősen eklektikus és nem túl igényes a kritériumrendszer.

Nálunk – pillanatnyilag 28 egyetem és 31 főiskola mellett – 2016 első hét hónapjában, több lépcsőben, hét intézmény neve jelent meg a törvény mellékletében az új kategóriában: a Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, a Budapesti Metropolitan Egyetem, a Dunaújvárosi Egyetem, az Eszterházy Károly Egyetem, a Pallasz Athéné Egyetem, a Nyíregyházi Egyetem, a Zsigmond Király Egyetem. Így az a látszat keletkezett, hogy a parlament nem funkcionális és nem minőségi feltételeket írt elő, csak néhány olyan mennyiségít, amelynek éppen ez a hét intézmény felel meg. Megadta nekik ezt a besorolást, viszont nem juttatta kifejezésre

a nevükben. Ezért ma, mondjuk, a Dunaújvárosi Egyetem éppolyan egyetemnek látszik, mint a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, pedig a fenti adatokon túl is markáns különbségek vannak a két intézmény között (pl. másfélszáz professzor!), annak ellenére, hogy a dunaújvárosi vezetők akadémiai doktori címként tüntetik fel PhD-jukat: <http://www.uniduna.hu/szervezet/reaktor-helyettesei>.

Korábban voltak az egyetemi és főiskolai (és kari) besorolások olyan törvényi kritériumai, amelyeknek az intézmények – ha volt ilyen szándékuk – fejlesztési terveik, belső erőfeszítéseik, külső támogatások, sikeres pályázatok, hatékony együttműködések révén igyekeztek fokozatosan megfelelni, és eredményeik parlamenti bemutatása, a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság értékelése alapján elérhették céljukat. Így lett a főiskolából egyetem Győrött vagy Óbudán. Az alkalmazott tudományok új egyetemeinek nem kellett ilyen elvárásoknak megfelelniük. Némelyikük már régebben törekedett előrelépésre, tett is érte, míg másoknak váratlanul ölébe hullott a cím. Az egri intézmény viszont teljesíti az egyetem törvényi kritériumait, de, nem tudni miért, mégsem kapta meg ezt a magasabb besorolást. Tévedés ne essék, az egyetem nem automatikusan kiváló minőség, és a főiskola nem ab ovo gyengébb színvonalú intézmény. Érhet többet az egyén és a társadalom számára is egy jó főiskola diplomája, mint egy gyenge egyetemé. Ezzel együtt nálunk a főiskolai jelzőtől sokan már régóta igyekeztek megszabadulni és azt egyetem(i)re cserélni. Egy évtizede az integrált egyetemekhez került főiskolai karok nevéből gyorsan eltűnt ez a jelző, sőt például a szombathelyi főiskola – Sopronhoz integrálódva – azonnal felvette a Savaria Egyetemi Központ nevet. 2005-ben a törvény megszüntette a tanársegédi és adjunktusi beosztások főiskolai, illetve egyetemi megkülönböztetését. Most júliusban néhány korábbi főiskola székhelye „egyetemi város” oklevelet kapott, mert hogy ott immár egy egyetemnek (alkalmazott tudományok egyetemének) – semmiben sem változó – kara működik. Ezek után a nyáron eddig felvettek mindössze 2,5%-a (!) – a tavalyinak kb. a tizede – kezdi tanulmányait főiskolai hallgatóként. Finnországban például ez az arány 45%. Elgondolkoztató szemlélet (rangkorság?) és (torz) arányok.

Mivel a törvény nem teszi, az alkalmazott tudományok egyeteme kategóriát maguknak az intézményeknek kell(ene) megtölteni sajátos tartalommal és jó minőséggel, valós társadalmi és regionális funkcióval. Enélkül az új minősítésük csak önmaguknak hízogató, a társadalom előtt rejtélyes és félrevezető besorolás marad. Az egyetem név önmagában nem elég, sőt nem is minden. A bostoni *Massachusetts Institute of Technology*, a zürichi *Eidgenössische Technische Hochschule*, a londoni *Imperial College* nevében nincs ott az egyetem szó, mégis világhírű egyetemek. És fordítva: attól, hogy a Kodolányi János Főiskola hosszú évek óta *university of applied sciences*-nek nevezi magát, még messze nem egyetem. Feltűnő, hogy a hét honlap többségén meg sem je-

lenik, hogy ez itt alkalmazott tudományok egyeteme, s az angol nyelvű weboldalakon sem olvasható a *university of applied sciences* besorolás. Erre persze lehet azt mondani nagyvonalúan, hogy a törvényes nevük sem fejezi ki a valós besorolást, de azért ennek a ténynek a következetes elhallgatása – büszkeség helyett – már szándékos félrevezetésnek tűnhet.

A valódi egyetemmé válás, mint azt néhány hazai példa már megmutatta, nem könnyű feladat. Évek kellene hozzá, sok munka, jó teljesítmény, nemcsak a törvényben meghatározott mennyiségi feltételek teljesítése, de valós minőség is. Hogy mennyire sokat kell még tenni az egyetem név tartalmas kitöltésére, ahhoz talán elég utalni arra, hogy a hét új egyetem nevű intézmény közel húsz felső vezetője (rektor és rektorhelyettesek) között nincs egyetlen egyetemi tanár sem! Ettől ők még lehetnek kiváló vezetők, feltehetően azok is, de ez az összkép azért fölöttébb elgondolkoztató. Ezekben az intézményekben ugyan van már néhány professzor, de jobbára csak fehér hollóként. Mértékadó igényként fogalmazható meg, hogy belátható időn belül vezető oktatóik legalább negyede, de inkább harmada feleljen meg az egyetemi tanári vagy docensi cím törvényi követelményeinek. Nyilvánvaló, hogy néhány tucat – vagy akár száz – duális képzésben részt vevő

hallgató – ez ma az egyetlen specifikus törvényi kritérium – még nem adja meg az intézménytípus karakterét és rangját. Mellesleg a tógát leváltó zsinóros díszmagyar sem. Ebben a helyzetben a világos küldetésnyilatkozat (*mission statement*), a megalapozott intézményfejlesztési terv kiemelt jelentőséggel bír – először papíron kifejtve, majd a megvalósításban érzékeltetve a „professzionális” jelleget.

Az pedig a (közel)jövő egyik kulcskérdése, hogy a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság – minőségi céljainak és funkciójának kiteljesítése érdekében – milyen sajátos képzési, személyi, tudáshasznosítási és térségi hatási kritériumokat fogalmaz meg és érvényesít ennek a nálunk új intézménytípusnak az akkreditációjában. Ez a feladata szükségszerűen következik abból az európai indíttatású hagyományából, hogy eddig sem csak a pusztán számadatokat nézte és kérte számon, hanem alapos szakmai értékelést végzett és érdemi ajánlásokat tett. Reméljük, hogy a magyar felsőoktatás eme új szegmensének minőségét és karakterét hatékonyan és pozitívan fogja formálni.

Érezni kell: a valódi egyetem majd ezeréves európai múltja és társadalmi rangja a világban minden érintettet egyéni felelősségé és intézményi méltóságára kötelez. ●●●

KÖNYVISMERTETÉS

Sohár Pál önéletrajzi kötete

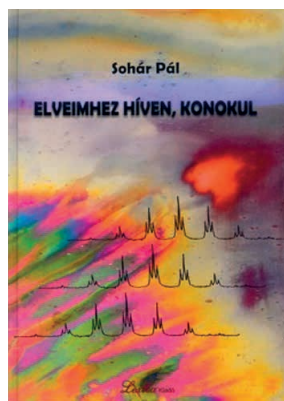
(*Elveimhez híven, konokul.* Lexica Kiadó, 2016)

Ez év szeptemberében jelent meg a Lexica Kiadó gondozásában Sohár Pál Széchenyi-díjas egyetemi tanár, professor emeritus, az MTA rendes tagjának önéletrajzi kötete. A könyv a kiadó Magyar Tudósok sorozatának VI. darabja. Formabontó. Az eddigi gyakorlattól eltérően, a kortárs magyar tudóst, Sohár akadémikust, önéletrajza alapján – Ézsás Erzsébet értő szerkesztői közreműködésével – ismerheti meg az olvasó. Ez azt jelenti, hogy a kötet szerzője közvetlenül fordul az olvasóhoz. Saját maga mutatja be életútját, mutatja be életének főbb állomásait. Saját értékrendje alapján tekint munkásságára, munkatársaira, családjára és saját értékei, emlékezete szerint világítja meg múltját.

Ismeretes, hogy a londoni National Portrait Gallery gyűjteménye mutatja be a brit uralkodói elit, a szellemi (művészeti, tudományos, politikai) élet kitűnősegeit ábrázoló festményeket. Az talán kevésbé tudott, hogy a portrét készítő festőt az érintett kéri fel. Így amikor megállunk például Dorothy C. Hodgkin Nobel-díjas (1964) krisztallográfus festménye vagy Frederick Sanger, a kétszeres Nobel-díjas (1958, 1980) kémikus portréja előtt, akkor nem csak ismerősünkké válnak. Nemcsak arcvonásaikat jegyezhetjük meg, hanem valami mást is megtudunk róluk – például milyen művészeti stílus, szín- és formavilág áll közel hozzájuk.

Valahogy így lehetünk akkor is, amikor önéletrajzi kötetet veszünk a kezünkbe: a leírtakat maga a szerző hitelesíti, és annak módja, stílusa olyan többletet ad, amely személyessé, szinte bensőségessé teheti az olvasó és a szerző találkozását, kapcsolatát.

A 211 oldalas könyv, 22 tömör fejezetben, kitűnő stílusban, olvasmányosan ad bepillantást a gazdag életút különböző fejezeteibe. Az elmúlt 80 év személyes és szakmai története a kötetben

nemcsak önéletrajz, hanem egyedülálló forrásként is szolgál a hazai kémia, szerkezeti és szerves kémia fejlődésének pontosabb megismeréséhez. Bepillantást nyerhetünk a Gyógyszerkutató Intézet (1960–1980), az EGYT/Egis (1980–1992–1996), az ELTE Általános és Szervetlen Kémiai Tanszék (1992–2000–2006) adott korszakának működésébe. Első kézből ismerhetjük meg például miként jelentek meg, kerültek bevezetésre Magyarországon a korszerű szerkezetvizsgálati módszerek, az IR- vagy később az NMR-spektroszkópia. Szerencsénk van, hiszen Sohár professzor nemcsak e területek nemzetközileg elismert szaktekintélye, de szerzője az első magyar nyelvű IR-kézikönyvnek (Holly Sándorral közösen), illetve NMR-szakkönyveknek. Képet kapunk – a szerző nyitottságának és szakmai aktivitásának, kíváncsiságának köszönhetően – az egyetemi–kutatóintézeti–gyári tudományos együttműködések hazai és nemzetközi működéséről.

De Sohár professzor önéletrajzi kötete értékes hozzájárulást jelent a 20. századi Magyarország történelmének pontosabb megismeréséhez is. A családi hátteret, az első, „A Sohárok. Családi legendárium” című fejezetben ismerheti meg az olvasó. Megtudjuk, hogy „családnevünk azonban már IV. László 1280-ban kelt kiváltságlevelében is szerepel”. A gyermekkori élményeket (pl. az első futballmeccs a Fradi-stadionban, 1948), a háború utáni éveket meghatározó eseményeket és a csintalanságokat is szép számban bemutató általános iskolai tapasztalatokat a következő három fejezet foglalja magában – tömör, élvezetes módon.

■ Az MTA Könyvtár és Információs Központban 2016. október 28-án, a könyvbemutatón elhangzott méltatás írott változata.